

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Första kammaren.

Nr 16.

Lördagen den 1 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Ekeberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 67, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m.

Herr statsrådet *Malmroth* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 54, angående fortsatt provisorisk giltighet av avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen;

nr 59, angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1925 av Ulriksdals Kungsgårds förvaltning och drift;

nr 60, angående beredande av medel till täckande av brister i räkenskaperna för vissa kungl. slott m. m.;

nr 61, angående dyrtidstillägg åt viss nordiska museets och livrustkammarens personal;

nr 62, angående dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder;

nr 63, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 64, angående rätt för två förutvarande lärarinnor vid enskilda läroanstalter att komma i åtnjutande av tilläggs pension;

nr 65, angående pension från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. åt förra slöjdlärarynnan *Elna Petersson*;

nr 66, angående uppförande av byggnad, omfattande vaktmästarbostad och amanuensrum, vid patologisk-anatomiska institutionen vid universitet i Lund m. m.;

nr 68, angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.;

nr 69, med förslag till lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till epidemilagen den 19 juni 1919; samt

nr 70, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1925 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till bevilning av inkomst m. m.

Herr statsrådet *Pettersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 56, angående utförselbevis för råg och vete;

nr 57, angående inrättande av en spannmålslagerhusfond; och

nr 58, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Föreslogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatsens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till det frivilliga skytteväsendet.

Punkten 20.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra reservationsanslag av 550,000 kronor; dels ock medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1924 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Uti en inom andra kammaren av herr *E. Laurén* väckt motion (nr 233) hade tillika föreslagits, att förutom det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagna anslaget till det frivilliga skytteväsendet riksdagen måtte för budgetåret 1924—1925 bevilja ett belopp av 200,000 kronor att jämte viss del av det föreslagna understödet användas för inköp av 6,5 mm. patroner m/94 från kronans förråd att enligt gängse grunder utdelas till de frivilliga skytteföreningarna.

Vidare hade uti en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion (nr 156) hemställts, att riksdagen ville besluta att — därest vissa i samma motion gjorda anslagsäskanden under tredje huvudtiteln icke skulle på grund av bristande tillgångar kunna bifallas — de erforderliga medlen i stället uppbörades genom att sänka motsvarande belopp av det påbröd å 50,000 kronor, som föreslagits skola utgå till skytteföreningarna utöver de under föregående budgetår anslagna 500,000 kronor.

Då sistnämnda motion finge anses innebära ett eventuellt yrkande på sänkning av det utav Kungl. Maj:t äskade beloppet, hade utskottet ansett sig böra i detta sammanhang behandla motionen i vad den avsåg nu förevarande anslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med avslag å den av herr Laurén inom andra kammaren väckta motionen (nr 233) samt den av herr Lindhagen inom första kammaren väckta motionen (nr 156), i vad densamma avsåge frågan om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, för detta ändamål för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra reservationsanslag av 550,000 kronor;

b) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1924 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Vid denna punkt hade reservationer anmälts

1:o) av herrar *C. G. Ekman* och *J. Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med avslag å den av herr Laurén inom andra kammaren väcka motionen (nr 233) samt den av herr Lindhagen inom första kammaren väckta motionen (nr 156), i vad densamma avsåge frågan om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, för detta ändamål för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor;

b) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1924 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst; samt

2:o) av herrar *A. C. Lindblad*, *O. U. B. Olsson*, *J. Nilsson* i Malmö, *F. L. Lindqvist*, *A. Anderson* i Råstock, *O. H:son Waldén*, *C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *E Andersson* i Prästbol och *A. E. Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) dels avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av ett extra reservationsanslag av 550,000 kronor för det frivilliga skytteväsendets befrämjande som ock herr Lauréns i ämnet väckta motion, dels ock finna herr Lindhagens berörda motion i vad den avsåge nu ifrågavarande anslag besvarad av vad sålunda anförts och hemställts;

b) medgiva ————— tjänst.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr vice talman! Icke heller vid detta tillfälle har enighet inom utskottet kunnat uppnås om skytteanslaget. Vi reserverar anse, att det statsfinansiella läget fortfarande inbjuder till all försiktighet och till alla försök att göra besparingar. Icke oundgängligen nödvändiga utgifter anse vi att man bör lägga å sido tills vidare, och till dessa utgifter hör obestriddigen skytteanslaget. Men medan Kungl. Maj:t beskurit eller helt strukit en del mycket viktiga anslag för sociala och kulturella ändamål, har skytteanslaget i år tagits med obesuret och till och med något ökat mot i föl.

För några år sedan började allt flera av kammarens ledamöter hysa den uppfattningen, att anslaget borde slopas, tills försvarsrevisionen prövat saken. Man ställde nämligen ett bifall till anslagsbegäran beroende av den ställning, som försvarsrevisionen kunde intaga, då det gällde att försöka inrama skytterörelsen i försvarsorganisationen. Revisionen ägnade också ärendet en synnerligen omfattande behandling. Jag kan säga, att av alla de ärenden, vi där hade till behandling, var det intet, som fick en så omfattande och grundlig handläggning som just skytteanslaget och särskilt frågan huruvida skytterörelsen kunde inramas i själva försvarsorganisationen. Praktiskt gick det emellertid icke att inrama rörelsen i försvarsorganisationen. Den enda möjlighet som yppade sig — och i själva verket kan den icke betraktas som någon möjlighet — var att skyttarna skulle befrias från ett visst antal dagar av värnpliktstjänstgöringen. Då emellertid skjutövningarna vid regementena icke företagas i en följd utan i samband med andra utbildningsövningar, ställde det sig givetvis mycket svårt att befria skyttarna från ett sammanhängande antal dagar. Revisionens majoritet stannade emellertid ändå därvid, ehuru vi andra hade svårt att värja

Anslag till det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

oss för den uppfattningen, att revisionsmajoriteten gjorde större ansträngningar för att rädda anslaget åt skytterörelsen än för att gagna försvaret.

Mig förefaller det emellertid, som om man här kunde göra en besparing utan olägenhet för vårt försvar, och när nu många för något år sedan ansågo, att man borde höra vad försvarsrevisionen, utskottet och riksdagen skulle besluta i ärendet, innan man gick vidare, förefaller det mig, som om man borde ge sig tid att avvakta dessa resultat. Det förefaller mig också, som om skyttarna kunde vila på hanen för tillfället. Om de inte vilja det, utan önska fortsätta med sina skjutövningar, tror jag de själva äro i stånd att bära de kostnader, som detta kan kräva.

Jag skall därför, herr vice talman, be att få yrka bifall till den av herr A. C. Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr vice talman! Då riksdagen föregående år fattade beslut om skytteanslagets bestämmande till 500,000 kronor och detta efter det anslaget under de föregående åren betydligt fluktuerat, gick jag, och säkerligen många med mig, ut ifrån, att den sålunda bestämda siffran skulle bli den, som komme att gälla, till dess riksdagen haft tillfälle att i sammanhang med prövningen av frågan om försvarsordningen i dess helhet taga bestämd position jämväl till skytteanslagsfrågan. Jag blev därför i någon mån förvånad, när jag fann att i statsverkspropositionen det sålunda bestämda beloppet höjts med 50,000 kronor. Anledningen till denna förändring var ju — vilket framgår av propositionen —, att man i år hade till sitt förfogande ett separat belopp av ungefär 50,000 kronor och att alltså genom Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag sakligt sett skulle för nästa budgetår beredas tillgång till medel i ungefär samma omfattning som under innevarande år.

Jag vill emellertid säga, att det förefaller mig, som om detta skäl ensamt för sig icke kan vara tillräcklig anledning för riksdagen att frånträda den ståndpunkt, vartill riksdagen i fjol kom. Och i överensstämmelse med denna uppfattning framställde jag inom utskottet det yrkandet, att man skulle stanna vid samma belopp som för föregående år var bestämt. Det fanns emellertid kampglada män i utskottet, som tyckte att man skulle gå fram för Kungl. Maj:ts förslag oförminskat, och med en rösts majoritet bortvoterades i voteringen om kontraposition det av mig framställda yrkandet. Man fortsatte med samma taktik i andra kammaren med det resultat, som herrarna känna, att det uppstod en ganska stor majoritet emot något anslag alls. Det var också, så vitt jag förstår, ganska självklart, att under nuvarande förhållanden en ökning av detta anslag knappast kunde genomdrivas i riksdagen.

När jag nu här alltjämt hemställer om bifall till mitt yrkande, hoppas jag, att anhängarna av majoritetsförslaget här måtte ansluta sig till mitt förslag. Jag tror nämligen, att man riskerar för mycket, om man på den punkten går fram i enlighet med utskottets hemställan. Det är ju så, att vi litet var få på många punkter frånträda önskemål, som ligga oss ganska varmt om hjärtat. För några dagar sedan röstade jag t. ex. för en sänkning av ett anslag, där det större beloppet hade mina starkaste sympatier. Och för ett par dagar sedan förelägo ett antal under jordbruksutskottet hörande frågor, i vilka jag förstod, att många medlemmar av kammaren funno sig tvingade att gå emot vad som i och för sig föreföll dem sympatiskt och önskvärt. Men det är ju endast på det sättet man kan komma till en konsekvent besparing, som över hela linjen ger det väl från alla håll önskade statsfinansiella slutresultatet.

Att nu följa den andra reservantgruppen och, efter det man under flera år beviljat anslaget, för att skytterörelsen skulle kunna uppehålla sin organisation, till dess försvarsfrågan i dess helhet komme under riksdagens prövning, nu votera ned hela anslaget omedelbart före denna allmänna prövning, tror jag kanske till och med den föregående ärade talaren själv finner organisatoriskt olämpligt. Jag skulle t. o. m. tro, att han personligen skulle bli ganska oangenämt överraskad, om kammaren skulle följa hans yrkande på denna punkt. Tillåt mig därför, herr vice talman, hemställa om bifall till den av mig vid betänkandet fogade reservationen.

Anslag till det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Det förekommer i klämman ett yttrande, som kan betecknas som egendomligt. En motion har nämligen väckts av herr Lindhagen, i vilken yrkas anslagets nedsättande och det därigenom sparade beloppets användning till ett par andra ändamål. Det yrkande, som jag framställt, täcker i avseende å nedsättningen av beloppet mer än väl det yrkande som av herr Lindhagen framställts, men i hans motion ingå samtidigt vissa positiva förslag rörande användningen av det sålunda avdragna beloppet. Då nu den frågan icke kommit upp i detta sammanhang, har i klämman jämväl i min reservation inryckts uttrycket »med avslag» å herr Lindhagens yrkande. I vad det gäller anslagets storlek innesluter emellertid, som sagt, yrkandet i min reservation herr Lindhagens hela yrkande.

Jag tillåter mig, som sagt, herr vice talman, hemställa om bifall till den av mig vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Widell: Herr vice talman! Jag skall icke ingå på någon debatt om betydelsen för vårt försvar av det frivilliga skytteväsendet och om vikten av att det stödjdes av staten genom anslag. Den frågan är under en följd av år debatterad så ingående, att det icke finns någon ledamot av denna kammare, som icke känner till skälen för och emot. Jag skall alltså inskränka mig till att yttra mig om det belopp, som enligt min mening bör anslås för rörelsen.

För min del är jag visserligen av den uppfattningen, att det kan anföras och har anförts mycket goda skäl för Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag om höjning av det nuvarande anslaget med 50,000 kronor. Med hänsyn till den utgång frågan fått i andra kammaren och röstsiffrorna vid voteringen där, måste jag emellertid anse det i hög grad tvivelaktigt, huruvida, även om utskottet skulle kunna vinna majoritet i denna kammare, majoritet skulle kunna åstadkommas för dess förslag vid gemensam votering. Och då jag givetvis måste anse det bättre att få ett något lägre belopp än Kungl. Maj:t föreslagit, än att eventuellt inte få något alls, måste jag ansluta mig till det av herr Ekman framställda yrkandet.

Herr Winberg: Herr talman! Man kan visserligen tvista om, vilka poster på militärbudgeten och vad därmed står i sammanhang som skulle vara att i första hand förorda från arbetareklassens och de mera vänsterinriktade elementens i vårt land synpunkt. Det gives naturligtvis skäl även för den här framförda meningen, att det är egendomligt, att man vänt sig just mot anslaget till det frivilliga skytteväsendet, under det man i övrigt i stort sett helt godtagit vad Kungl. Maj:t äskat för militärväsendet.

Jag skall emellertid inte nu gå in på den saken. Av skäl, som delvis redan anförts, är det väl ändå så, att man på denna punkt icke kan säga, att rörelsen följer någon av Kungl. Maj:t och riksdagen uppgjord organisationsplan, som måste kontinuerligt uppehållas, och att riksdagen därför inte kan på detta sätt utan vidare avslå anslaget i fråga. Och nog förefaller det litet egendomligt, att Kungl. Maj:t, därför att det, efter vad det upplyses, vid uppgörande av föreliggande budget fanns ett överskott av 50,000 kronor av det vid förra riks-

Anslag till det
frivilliga skyt-
teväsendet.
(Forts.)

dagen beviljade anslaget till skytteväsendet, av den anledningen skulle ytterligare höja anslaget så väsentligt. Det förefaller väl annars, som om det skulle ha varit rimligt, att eftersom det visat sig, att det av förra årets riksdag beviljade anslaget icke förbrukats, man i dessa sparsamhetens tider åtminstone skulle prutat av med det belopp, som fanns över vid årsskiftet. Enbart denna detalj är mycket belysande för, hur man ser denna sak från den nuvarande regeringens sida.

För övrigt är det ju så, att allting flyter för närvarande i fråga om de militära spörsmålen och vad därmed sammanhänger, och av allt att döma flyter det i alldeles särskild grad, då det blir fråga om det frivilliga skytteväsendet och den roll, som det kan komma att spela i en eventuell fortsatt militärorganisation här i landet. Det har ju upplysts om att man inom försvarsrevisionen fann det omöjligt att komma överens om att inrama det frivilliga skytteväsendet i en eventuell militärorganisation. Detta förhållande visar väl, att man från militärt håll egentligen inte anser skytterörelsen vara en så viktig faktor, att man kan gå med på ett dylikt inrymmande.

Emellertid är det för mig inte huvudsaken, hur man ser denna specialfråga. Jag skall i stället nu, eftersom jag icke ville besvara kammaren förut, då jag visste, att det skulle bli debatt på denna punkt, be att få säga några ord i allmänhet i anslutning till den uppfattning, jag tidigare gjort gällande i denna fråga.

Det har alltid från alla håll, även från socialdemokratiskt, mot mig och andra framställts den anmärkningen, om vi yrkat avslag t. ex. på en stat, uppgjord för fjärde huvudtiteln, att detta skulle vara ansvarslost, därför att det skulle bryta kontinuiteten och vara omöjligt att praktisera. Jag skall be att få uttala min glädje över, att socialdemokraterna nu åtminstone kommit dithän, att de anse det inte bara möjligt utan lämpligt och nödvändigt att här yrka på en fullständig avskrivning av anslaget till skytteväsendet. Ty i någon mån är det ju likartat. Även skytterörelsen skulle ju, därest det direkta anslaget indrages, lida avbräck i organisationens kontinuitet. Jag hoppas, att detta erkännande av, att det är möjligt och berättigat att någon gång gå resolut till väga och yrka bestämt avslag, möjligen skall utveckla sig så, att man på socialdemokratiskt håll inte behöver få nervchocker, om från annat håll framställs samma yrkande beträffande *hela militärväsendet*. För min del har jag den uppfattningen, vilket väl redan är bekant, att särskilt under nuvarande förhållanden det från arbetareklassens sida inte finns någon anledning att votera miljoner i sådan utsträckning, som nu sker år efter år, för uppehållande av vårt nuvarande militärväsende.

Jag hemställer sålunda, herr talman, om avslag å utskottets yrkande på denna punkt, och jag inlägger i detta ett principiellt avslagsyrkande på hela den föreliggande militärbudgeten.

Herr statsrådet **Malmroth**: Herr vice talman, mina herrar! Liksom föregående år har det även i år visat sig, att inom riksdagens olika partier råder olika uppfattning angående lämpligheten av att bevilja anslag till den frivilliga skytterörelsen. Det socialdemokratiska partiet har i full konsekvens med den ståndpunkt, det under tidigare år intagit, yrkat avslag på Kungl. Maj:ts framställning. Däremot ha de borgerliga partierna hemställt, att ett visst belopp måtte ställas till skytterörelsens förfogande i år liksom föregående år.

Ehuru jag med mina utgångspunkter givetvis måste beklaga, att riksdagens största parti skall intaga den hållning, det gör, gentemot skytterörelsen, vill jag dock icke nu upptaga någon strid angående det befogade i den socialdemokratiska ståndpunkten. Däremot vill jag erinra om, att riksdagens samtliga borgerliga partier varit av den uppfattningen, att man tills vidare, intill dess

beslut kunde fattas angående den nya härorganisationen, skulle lämna skytterörelsen ett visst årligt understöd. På grund av den ekonomiska depressionen har emellertid det anslag, som skytterörelsen tidigare kommit i åtnjutande av, de senaste åren blivit väsentligt nedsatt. Under det skytterörelsen tidigare erhållit anslag, som överstigit en och en halv miljon kronor, beslöt föregående års riksdag att för ändamålet anslå ett belopp av endast en halv miljon kronor. Riksdagen hade emellertid då icke någon närmare uppfattning om, huru mycket skytterörelsen kunde behöva, för att den skulle kunna hållas flytande, intill dess den nya organisationen av vårt försvarsväsende blivit av statsmakterna beslutad.

Anslag till det frivilliga skytteräsendet.

(Forts.)

Sedan dess har emellertid något inträffat. Försvarsrevisionen har avgivit sitt betänkande angående revision av Sveriges försvarsväsende och därvid föreslagit, att skytterörelsen skulle inramas i försvarsorganisationen på visst närmare angivet sätt. Det förhåller sig ingalunda så, som den ärade talaren på Malmöbanken förklarade, att det visade sig omöjligt att inrama skytterörelsen i försvarsorganisationen. Vad som visade sig omöjligt var att vinna enighet inom revisionen om saken. Socialdemokraterna vidhöllo nämligen sin förut intagna ståndpunkt till frågan. Att inrama skytterörelsen i försvarsorganisationen går däremot givetvis för sig, ehuru det är förenat med större eller mindre olägenheter, beroende på det sätt, varpå denna inramning sker.

Emellertid har nu försvarsrevisionen avgivit ett förslag i sådant hänseende, vilket också av Kungl. Maj:t godtagits i det förslag till ny härordning, som i år blivit för riksdagen framlagt. Sedan revisionen kommit till den uppfattningen, att skytterörelsen borde tillvaratagas såsom en högst väsentlig och värdefull tillgång i vårt försvar, ansåg sig revisionen pliktig att undersöka, huru mycket skytterörelsen kunde behöva för att kunna på ett någorlunda tillfredsställande sätt fungera, intill dess riksdagens beslut i huvudfrågan fattats. Efter undersökningar i samråd med skytteförbundens överstyrelse kom revisionen till det resultatet, att därest skytterörelsen skulle kunna nöjaktigt upprätthållas, krävdes ett statsunderstöd av 750,000 kronor om året. Ett mindre anslag skulle äventyra rörelsens fortbestånd.

Då jag nu hade att uppgöra förslag till stat för fjärde huvudtiteln för det kommande budgetåret och då jag delade försvarsrevisionens uppfattning, nämligen att skytterörelsen borde ingå i den nya försvarsorganisationen och att densamma för att kunna upprätthållas hade behovet av ett anslag på 750,000 kronor, var det helt naturligt, att jag yrkade på, att anslaget till skytterörelsen skulle sättas till sistnämnda belopp. Med hänsyn till den statsfinansiella ställningen ansågs det emellertid icke möjligt att inom budgeten bereda rum för ett så stort anslag utan blev det nödvändigt att minska detsamma. Härvid ansåg jag mig emellertid icke böra gå längre ned än att skytterörelsen komme i åtnjutande av ett lika stort belopp, som den — med inräknande av förefintlig reservation av omkring 50,000 kronor — under det senaste året haft att disponera över. Detta är anledningen till att i propositionen föreslagits ett belopp av 550,000 kronor.

Skulle emellertid nu riksdagen icke anvisa något förslag till den frivilliga skytterörelsen, kommer denna givetvis i en synnerligen prekär situation. Man måste dock besinna, mina herrar, att skytterörelsen uppbyggt här i landet under loppet av ungefär 60 år, att den år från år utvidgats och vunnit allt större och större anslutning från alla samhällsklasser och att den representerar ett mycket stort tillskott till försvarets effektivitet, särskilt så länge det nuvarande olyckliga provisoriet fortgår. Det belopp, som det här rör sig om, är i förhållande till försvarsbudgetens slutsumma mycket ringa. Det utgör ungefär en halv procent av de 138 miljoner kronor, som vi offra på ett otillfredsställande provisorium. Jag vågar säga, att man har en väsentligt mycket större försvarseffekt

Anslag till det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

för dessa 500,000 kronor än för många andra lika stora belopp, som finnas upptagna i budgeten.

Under starkt betonande av den frivilliga skytterörelsens stora betydelse för försvaret vill jag därför varmt vädja till kammaren att fatta ett beslut, som möjliggör ett fortsatt upprätthållande av denna inom stora och vida kretsar av vårt land synnerligen populära rörelse.

Herr Lindhagen: Jag blev i någon mån överraskad av att finna min motion behandlad i detta sammanhang. Motionen avser nämligen anslag till fredsorganisationerna under utrikesdepartementets titel, men jag hade verkligen i klämman tillagt, att om man har råd att öka anslaget till skytteföreningarna med 50,000 kronor, önskade jag, att — ifall eljest medel saknades för fredsrörelsen — dessa skulle kunna erhållas genom en minskning av det nu begärda anslaget å 50,000 kronor med motsvarande belopp. Nu har statsutskottet tagit upp saken. Det blir en formell prövning och realprövningen kommer att företagas vid behandlingen av utrikesdepartementets titel. Det blir sålunda ett formellt avslag på viss del i en motion, som kommer att prövas först framdeles.

Nu ligger emellertid motionens yrkande ganska gynnsamt till så till vida, att den talesman för statsutskottet, som finnes här i kammaren, visserligen icke av övertygelse men av praktiska skäl yrkat bifall till herr Carl Gustaf Ekmans reservation. Då blir det alltså gemensam votering om anslaget å 500,000 kronor, och då kan man, när man kommer till organisationskostnaderna för fredsrörelsen, som också — det vill jag säga den siste ärade talaren — har kämpat för sin organisation i 60 år, peka på denna besparing å 50,000 kronor.

Vad som emellertid vid detta tillfälle särskilt behöver påpekas är, att under det man anser, att man skall använda dessa 50,000 kronor till höjning av tidigare anslag till skytteföreningarna, anser Kungl. Maj:t under utrikesdepartementets titel sig böra sänka ett struntanslag till en fredsförening på 3,000 kronor med 500 kronor och avslå varje anslag till en annan fredsförening, vilken i likhet med skytteföreningarna verkat i lång tid. Det ligger något mycket banbrytande och grundläggande i detta motsatsförhållande, och däri ligger också en slags känsla av, att denna försvarsproposition framkommit under skyddet av tvångsföreställningarna om, att världen befinner sig i en evig oro på grund av den gamle Adams benägenhet att alltid vilja tillgripa tillhyggen och att vi därför måste tänka på härordningen. Då det gäller fredsorganisationen kommer det aldrig något vänligt ord från topparna av samhällets höjder till förmån för de menigas fredssträvanden. Det är ju i alla fall i denna tid det mest maktpåliggande, som vi skola försöka komma till. Kungl. Maj:t har i propositionen försökt få så mycket medel som möjligt till de enskilda medborgarnas skytteföreningar, medan man prutat även på de minsta och obetydligaste anslag till enskilda medborgares fredsföreningar. Under sådana förhållanden måste åtminstone någon inom denna riksdag opponera sig mot en sådan politik.

Försvarsministern sade, att han kommit till den uppfattningen, att ett belopp av 750,000 kronor vore det minsta som behövdes för att icke äventyra skytteföreningarnas fortbestånd. Men icke förty hava skytteföreningarna fått mindre föregående år, och beloppet föreslås nu att höjas till 550,000 kronor. Då frågar jag herr statsrådet: Då komma väl dessa skytteföreningar att ramla? Nej, det behöva de sannolikt icke göra. Det är inte troligt, att de komma att ramla, även om denna höjning av 50,000 kronor icke blir beviljad. Vi hava sett, huru geddesyxan går fram och kastar ut ur ämbetsverken en mängd unga tjänstemän, som byggt sin framtid på sina tjänster, även gifta tjänstemän, som icke hava något annat att försörja sig med. Jag tror verkligen, att om man går fram på detta sätt utan misskund och utan beklagande vid denna riksdag, kan man verkligen säga, att skytteföreningarna, vars medlemmar hava sin utkomst

på andra håll, kunde få undvara ett belopp av 500,000 kronor i dessa så bryd- *Anslag till det*
 samma lider. Det skall finnas någon rättvisa här i världen och ej bara en hän- *frivilliga skyt-*
 givenhet för vapnen men ingenting för det mänskliga. *teväsendet.*

Under återopande i övrigt av mina vanliga skäl, som jag vid denna punkt brukar anföra men som nu icke behöva återupprepas, får jag instämma i den reservation, som är avgiven av herr A. C. Lindblad m. fl. (Forts.)

Herr Nilsson, Petrus: Herr vice talman! Jag skall icke ingå på den frivilliga skytterörelsens betydelse ur försvarssynpunkt. Försvarsrevisionen har ju om densamma uttalat att med den omfattning, den numera tagit är den av stort värde. Jag vill därför inskränka mig till att påpeka, att ett avbrytande av statens understöd till den frivilliga skytterörelsen säkerligen skulle medföra att denna rörelse komme att få dragas med ekonomiska svårigheter, ja att den kanske t. o. m. ej kunde uppehållas. Många svagt ställda föreningar komme nog att få det ekonomiskt bekymmersamt, och hela organisationen komme säkerligen att lida ett mycket stort avbräck, om anslaget icke beviljades. Då vi nu dessutom gå att omorganisera vårt försvar, vore det ju mycket olämpligt att vid denna tidpunkt, innan man undersökt i vad mån den frivilliga skytterörelsen kan inordnas i försvarsorganisationen, indraga detta sedan flera är utgående anslag. Jag kan verkligen icke förstå, att socialdemokraterna — så länge de ännu vilja hava något försvar — velat avstyrka understödandet av denna rörelse, som likväl är en rörelse av så demokratisk art.

Vad herr Lindhagen beträffar, står han ju på sin vanliga principiella ståndpunkt, kämpande för ideella mål — vilket jag ur flera synpunkter beundrar. Jag vill dock hoppas, att han för ernående av den fred han eftersträvar icke kommer att använda sig av alltför blodiga vapen.

Rörande storleken av det belopp, som tillstyrkts av utskottet, anser jag detta icke vara av den betydelse, att det för mig bör vara avgörande. Med den utgång, som frågan fått i andra kammaren, tror jag, att det nu är lämpligt att stanna vid ett tillstyrkande av 500,000 kronor, som yrkats av herr Carl Gustaf Ekman och herr Olofsson i Digernäs, och jag skall för min del nöja mig med att yrka bifall till beviljandet av detta belopp.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö. Jag begärde ordet på nytt med anledning av herr Carl Gustaf Ekmans yttrande. Han sade, att jag troligen skulle bliva överraskad, om mitt förslag godkändes. Jag vet icke, om detta är någonting, som tillhör den frisinna katekesen, men min tillhör det i varje fall icke. Han angav inga skäl, varför det skulle vara omöjligt att antaga mitt förslag. Han ansåg allenast, att det ur organisationssynpunkt skulle vara omöjligt. Det är också en överraskning, på i mitt förslag ingår dock, att skytterörelsens expeditioner skulle kunna existera såsom förut både med lön och dyrtidstillägg för befattningshavarna. Vidare har jag tillagt, att om skyttarna icke skulle vilja vila på hanen en tid, äro de helt säkert själva i stånd att betala de utgifter, som äro förenade med denna rörelse. Jag tror detta så mycket hellre, som dessa föreningar också hava nöjen på sitt program. Ute i bygderna äro de faktiskt ett folknöje, och därför böra de ju kanske delvis i svåra situationer betalas av medlemmarna själva.

Sedan har herr statsrådet sagt, att vi dock inramat skytterörelsen i försvarsorganisationen. Detta är verkligen en sanning med modifikation. Jag skall be att få upplysa herr statsrådet, att hela den militära sakkunskapen fördömde ett sådant försök och ansåg detsamma ur praktiska synpunkter omöjligt. När emellertid åtskilliga påstötningar gjordes från när och fjärran och man lade ansvaret på denna sakkunskap, därför att det var dess skull, att man icke fick något anslag till skytterörelsen, så teg slutligen den militära sakkunskapen, då

Anslag till det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

det gällde att avgöra ärendet. På det sättet ansåg man, att man borde rädda skytterörelsen med 750,000 kronor. Nu går det för 500,000 kronor. För några år tillbaka gick det inte för mindre än 1¹/₂ miljon kronor, så det växlar ju ganska betydligt. Jag vill blott taga detta såsom stöd för min uppfattning, att det mycket väl går an att avskryva anslaget. Jag tror, att rörelsen kommer att bära sig lika bra ändå och fortsätta på samma sätt som förut. Jag tycker, att det är något tråkigt att ha en budget, i vilken man sparar för studieändamål, under det att man, om folk vill lära sig skjuta, beviljar anslag härför. Här har man till exempel sparat på sådana anslag som 8,000 kronor till landets journalistkår. Det har ansetts omöjligt att bevilja detta, då vi icke hava råd. Journalistkåren, vars medlemmar ha ett jäktande och uppsplitande arbete, kan sålunda icke bereda sina medlemmar möjlighet att resa ut, vila sig och skaffa sig nya intryck. Men vill man taga ett gevär i sin hand och lära sig skjuta, står staten gärna till tjänst.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till vår reservation.

Herr Lindhagen: Det var en talare, som uppkallade mig, då han förklarade sig hoppas, att jag för vinnande av den fred, varefter vi människor i allmänhet sträva, icke skulle använda alltför blodiga vapen. Jag vet icke, varifrån jag skulle taga dem; jag har nämligen icke något gevär. För egen del fordrar jag avrustning. Den enda beröring, jag haft med vapens bruk, var då jag en gång under skolungdomens vapenövningar av misstag höll på att skjuta ihjäl general Balck. Men detta visar bara, huru olämpligt det är att lita till skolungdomens vapenövningar. Därför skall jag be att få rekommendera herr Bergmans motion. Jag hade verkligen icke observerat vad som i den delen var föreslaget i den kungl. propositionen. Då hade sannerligen icke herr Bergman behövt stå såsom ensam motionär i denna fråga.

För övrigt vill jag betona, att jag icke alls önskar inramandet av skytteväsendet i en blivande militärorganisation. Jag vill icke, att svenska folket skall uppfostras i kärlek till krig, vapen och blod, till att öva sig att träffa pricken, såsom det heter, d. v. s. ett människohjärta. Det visar sig också, att dessa skytteföreningar som äro besjälade av ett ideellt uppsåt, därför att man ingivit dem den föreställningen, på samma gång mer och mer utbildas till att bliva främmande för de sociala frågornas innebörd och för fredstankens innebörd. De bliva uppfostrade till en trupp av vad vi bruka kalla reaktionärt garde.

Detta är också ett skäl för mig att yrka avslag.

Herr Winberg: Herr Nilsson i Gränebo talade varmt för detta anslag, ehuru han av vissa skäl anslöt sig till herr Carl Gustaf Ekmans yrkande. Hur skulle det vara, herr Nilssen, om vi på denna punkt prutade dessa 500,000 kronor och anslogo beloppet till upphjälpande av den betryckta modernäringen, som från det hållet alltid framhålles vara illa behandlad? Jag tror, att detta för vårt land och särskilt för jordbrukarna skulle vara av mycket större betydelse än att lämna beloppet till skytteföreningarna. Utom det direkta penningbeloppet kanske det också skulle medföra, att jordbrukarnas söner litet mera kunde ägna sig åt vad de skola göra i stället för att ligga på skjutbanorna.

Sedan vill jag också konstatera, att det har visat sig i år liksom i fjol, att det blir liberalerna, som komma att rädda anslaget för den frivilliga skytterörelsen. Om jag icke minns fel, var det herr Hellberg — min ständige motståndare, för att använda hans eget uttryck — som förra året räddade detta anslag. I år blir det uppenbarligen herr Carl Gustaf Ekman. Alltså kan man konstatera att, trots allt stilla vapenskitte, som råder mellan högern och liberalerna, äro i alla fall liberalerna ofantligt bra att ha ibland för högern såsom

en sista kudde att vila sitt huvud på när man av taktiska skäl nödgas lämna den från början intagna positionen.

Anslag till det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Med anledning av herr Winbergs sista yttrande vill jag säga, att såväl jag själv som det liberala partiet i övrigt brukar gå tillsammans med vem det vara må, då det gäller att befrämja en sak, som vi anse befogad och riktig.

I själva sakfrågan vill jag endast göra den erinran mot herr Nilsson i Malmö, att det förhöll sig ju i försvarsrevisionen med den militära sakkunskapens ståndpunkt till detta anslag på det sättet, att denna militära sakkunskap mycket varmt förordade ett anslag till skytterörelsen och ett samband mellan försvarsorganisationen och skytteföreningarna. Det fanns ju, såsom herr Nilsson också vet, militärer bland dem, som särskilt förordade den anordning, som revisionens förslag innebär. Vad man emellertid delvis opponerade sig mot var det sätt, varpå revisionens majoritet sedermera organisatoriskt sett förband skytterörelsen med försvarsorganisationsförslaget.

Jag vidhåller mitt tidigare gjorda yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att i avseende å den under behandling varande punkten framkommit följande yrkanden: 1:o) att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herrar C. G. Ekman och J. Olofsson i Digernäs vid punkten avgivna reservationen; 2:o) att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr andre vice talmannen sig finna propositionen på bifall till det under 1:o) här ovan upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 20 och antager det förslag, som innefattas i den av herrar C. G. Ekman och J. Olofsson i Digernäs vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 40.

Punkterna 21—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
truppförbandens
övningar.

Punkten 37.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 2,030,358 kronor, med 205,358 kronor till 1,825,000 kronor.

Förevarande anslag var i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 2,030,358 kronor.

Tidigare hade å anslaget beräknats medel till frivilliga övningar med landstormen. Från och med år 1922 hade icke något belopp upptagits för sistnämnda ändamål.

Kungl. Maj:t hade nu för budgetåret 1924—1925 beräknat medelsbehovet under anslaget efter i huvudsak enahanda grunder som för innevarande år. Därjämte hade emellertid för frivilliga övningar med landstormen äskats ett belopp av 50,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»De skäl, som föranlett riksdagen att under de senaste åren icke bevilja anslag till frivilliga landstormsövningar, föreligga enligt utskottets mening allt fortfarande. Utskottet anser sig därför böra avstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del, men finner i övrigt icke anledning till erinran mot detsamma.

Övningsanslaget synes alltså böra i riksstaten upptagas med ett till 1,775,000 kronor nedsatt belopp.

Utskottet hemställer, att riksdagen må minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 2,030,358 kronor, med 255,358 kronor till 1,775,000 kronor.»

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade herrar *C. J. G. Swartz, J. L. Widell, C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *E. A. Hallin, J. Jeansson, P. Nilsson* i Bonarp, *J. D. Norman* och *B. F:son Holmgren* ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställer, att riksdagen må minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 2,030,358 kronor, med 205,358 kronor till 1,825,000 kronor.»

Herr statsrådet **Malmroth**: Herr vice talman, mina herrar! Under den nu föredragna punkten, som rör anslaget till truppförbandens övningar, har Kungl. Maj:t äskat uppförande av ett belopp om 50,000 kronor för anordnande av frivilliga övningar med landstormen. Anslag för dylikt ändamål har, sedan inemot 20 år tillbaka, varit uppfört på riksstaten. För ett par år sedan blev emellertid denna post, som då var upptagen med något över 90,000 kronor av riksdagen avförd från budgeten. Yrkande därom framfördes under en debatt i första kammaren, och detta yrkande blev sedermera genom gemensam votering av riksdagen bifallet. Under den i ämnet förda debatten gjordes gällande, att ifrågavarande anslagspost saklöst kunde avföras från budgeten, enär det här gällde understöd åt vissa enskilda sammanslutningar och anslaget följaktligen vore av huvudsakligen samma karaktär som anslaget till den frivilliga skytterörelsen. Den uppfattning, som sålunda kom till uttryck, är emellertid icke riktig. Ifrågavarande anslag utgör tvärtom en integrerande del av vår härordning. För att visa detta skall jag be att med några ord få redogöra för, huru anslaget på sin tid tillkommit.

I den proposition, som Kungl. Maj:t år 1901 framlade om ordnande av vårt försvarsväsende, framhölls såsom synnerligen angeläget, att även landstormen

erhölle en organisation, anpassad med hänsyn till de uppgifter, som vid mobilisering komme att ställas på detta värnpliktsuppåd. Emellertid hade erforderlig utredning i ärendet icke skett, och på grund härav hade Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna framlägga förslag i ämnet vid ifrågavarande tillfälle. I den skrivelse, vari riksdagen anmälde sitt beslut i härordningsfrågan, framhöll riksdagen, liksom vederbörande departementschef hade gjort i propositionen, att den fann det synnerligen önskvärt, att landstormen snarast möjligt erhöi en efter dess uppgifter lämpad organisation. I anledning härav föranstaltade Kungl. Maj:t om en särskild utredning i ämnet, vilken sedermera föranledde en proposition till 1904 års riksdag. Propositionen blev av riksdagen bifallen.

*Anslag till
trupperförbandens
övningar.*
(Forts.)

Vad innebar nu den av 1904 års riksdag beslutade landstomsorganisationen? Jo, först och främst, att riket skulle indelas i landstomsområden och för varje område anordnas ett särskilt förråd, vidare att för varje område skulle finnas en landstomsområdesbefälhavare och en landstomsförrådsförvaltare, samt slutligen att frivilliga övningar med landstormen skulle anställas. Under dessa övningar skulle utbildas det befäl, som behövdes för organisationen. För bestri- dande av kostnaderna för den sålunda beslutade landstomsorganisationen uppfördes på riksstaten ett ordinarie anslag till landstormen, under vilket upptogs en särskild post för frivilliga övningar med ett belopp av 21,000 kronor. Vid 1911 års riksdag höjdes denna anslagspost till 32,570 kronor. Då Kungl. Maj:t vid 1914 års senare riksdag framlade nytt förslag angående landets försvars- väsende, innehöll detta i avseende å landstormen ingenting annat, än att landstormsmännen i gemen skulle en gång under landstormstiden fullgöra en övning om fem dagar. I övrigt utgick man från, att befälsbehovet vid landstor- men fortfarande såsom dittills skulle tillgodoses genom frivilliga landstoms- befälskurser.

År 1914 inträffade emellertid även något annat, nämligen den första allmän- na landstormsmobilisering, som vi haft i vårt land. Det stod då ganska klart för hela svenska folket, att vår landstomsorganisation var behäftad med vissa brister. Det var särskilt på två punkter, som organisationen brast, nämligen dels i fråga om landstormens beklädnad och dels i fråga om befälet. Båda dessa brister beaktades av Kungl. Maj:t och riksdagen visade vid flera tillfäl- len synnerligt stort intresse för deras avhjälpande. Sålunda beslöt 1915 års riksdag att anvisa betydande medel för utrustning till landstormen ävensom att höja det för frivilliga övningar med landstormen anvisade beloppet till 70,000 kronor. Men icke nog härmed. Riksdagen antog år 1916 en särskild lag angående kaderövningar för landstormen, omfattande årsklasserna 1901, 1902 och 1903. Dessa övningar voro avsedda att äga rum under åren 1916— 1920. När riksstatens fjärde huvudtitel från och med år 1921 omlades, blev det gamla ordinarie anslaget till landstormen uppdelat på åtskilliga andra an- slag, och anslagsposten för frivilliga landstomsövningar uppfördes under förevarande anslag med ett till omkring 95,000 kronor förhöjt belopp.

Av vad jag nu anfört torde till fullo framgå, att de frivilliga landstoms- befälsövningarna utgöra en integrerande del icke blott av 1914 års härordning utan redan av den gamla härordningen av 1901. Den organisation, som land- stormen sålunda erhållit, var visserligen ur militär synpunkt icke tillfredsstäl- lande, men den var dock i alla fall av en viss betydelse. Landstormen hade er- hållit en viss stadga, och man hade en viss garanti för, att den på ett någor- lunda tillfredsställande sätt skulle kunna fungera vid en påkommande mobi- lisering. Vikten och betydelsen härav framstår med så mycket större styrka, då man betänker, att landstormen är det uppåd, som först inkallas vid mobilise- ring. Landstormen är nämligen avsedd att bereda erforderligt skydd vid be- väringsklassernas inryckning till de mobiliserande trupperförbanden.

Anslag till
trupperförban-
dens övningar.
(Forts.)

Hur har det nu gått med denna av statsmakterna under 20 års tid uppbyggda landstomsorganisation. Jo, från och med år 1919 har den obligatoriska landstomsövningen om fem dagar upphört. De vid 1916 års riksdag beslutade kaderövningarna, som skulle äga rum till och med 1920, ha också blivit inställda. Det var endast under åren 1916, 1917 och delvis 1918 som dylika övningar ägde rum. Vidare har riksdagen sedan ett par års tid tillbaka strukit anslagsposten till frivilliga landstomsbefälsövningar, genom dessa åtgärder har praktiskt taget hela den under 20 år uppbyggda landstomsorganisationen försatts ur funktion, och det återstår numera ingenting annat än en organisation på papperet. Det är alldeles uppenbart, att under sådana förhållanden situationen sedd från militär synpunkt måste vara fullkomligt tröstlös. De årsklasser, som tidigare erhållit utbildning såsom befäl, ha undan för undan lämnat sitt värnpliktsuppbåd. Genom frivilliga sammanslutningar och frivilliga sammanskott har man visserligen försökt hålla liv i landstomsrörelsen, men det är uppenbart, att lämnas en dylik rörelse utan allt statsunderstöd, kan den i längden icke upprätthållas. Belysande för huru befälsförhållandena vid landstormen ställa sig vid mobilisering, äro följande siffror, som herrarna särskilt torde lägga märke till. Bristen på landstomsbefäl av officers- eller underofficers-tjänsteställning, utgjorde år 1923 79 %. Denna brist har nu ökat till 87 %. Av det vid mobilisering erforderliga befälsbehovet kunna således endast 13 % fyllas. I det arméfördelningsområde, där landstomsrörelsen livligast florerat, eller fjärde arméfördelningen — detta med hänsyn till den livskraftiga landstomsförening, som finnes här i Stockholm — hava förhållandena varit något bättre. Befälsbristen utgjorde dock även här år 1923 63 %, men har nu gått upp till icke mindre än 68 %.

Med hänsyn till vad jag nu anfört har jag icke ansett mig kunna underlåta att för riksdagen lägga fram förslag om erforderligt understöd åt den frivilliga landstomsrörelsen. Jag hemställer till kammaren att behjerta detta krav.

Herr Widell: Herr vice talman! Efter det klagörande anförande, som nu hållits från statsrådsbanken, kan jag inskränka mig till att yrka bifall till den av herr Swartz m. fl. avgivna reservationen, som innebär beviljande av det av Kungl. Maj:t äskade anslaget å 50,000 kr. till frivilliga övningar med landstormen.

Herr Nilsson, Johan i Malmö: Herr talman! Herr statsrådet redogjorde nyss för, hur detta anslag en gång tillkommit, samt gav en historik fram till de senaste åren om, huru landstomsövningarna pågått och om hur man slutligen indragit dem o. s. v. Allt detta är mycket bra, men det är mycket, som beslöts år 1914 och som sedermera ändrats; vi ha skapat ett provisorium på försvarets område, och vi stå i beredskap att göra ytterligare nedskärningar på olika sätt och på olika områden. Alltså, ett en gång fattat beslut, som man fästat större förhoppningar vid än vad som sedermera kunnat realiserats, det är ingenting, som på något sätt nu bör vara en anledning att i allt vidhålla det beslutet. Det förhåller sig så, som herr statsrådet upplyste, att detta anslag under några år varit helt och hållet indraget. Och varför har man gjort det? Jo, därför att vårt militärpolitiska läge medgivit detta. Man har måst spara på alla områden och givetvis också här. Men vad är orsaken till, att man nu kommer och vill kräva ut detta belopp för att användas för angivet ändamål. Har vårt militärpolitiska läge undergått någon större förändring? Stå vi inför en krigsfara, som är mer överhängande än förut? Naturligtvis icke! För min del kan jag därför icke förstå, varför man just nu skulle kräva, att detta belopp skall utgå såsom för några år tillbaka.

Jag ber därför, herr talman, då detta är ett område, där man kan spara utan olägenhet, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Anslag till
truppförban-
densövningar.*

(Forts.)

Herr Fehr: Herr vice talman! Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på en omständighet, som åtminstone för mig personligen är avgörande, när det gäller att fatta ståndpunkt till detta förslag.

Det kan icke bestridas, att icke landstormen har ett ofantligt stort behov av befäl och att landstormsbefälsövningar äro av högsta nödvändighet påkallade, eller att icke det anslag, som här är begärt, i och för sig är skäligt. Men det är ett villkor, som jag måste uppställa för att kunna reflektera på detta anslag, och det är, att man behandlar denna befälsutbildning såsom vad den är: ett pal-liativ, som utgör en ersättning för egentlig befälsutbildning. Det förekom år 1914, när den första mobiliseringen ägde rum, att gamla erfarna underofficerare ställdes under befäl av personer, som icke hade ordinarie militär befälsutbildning utan endast genomgått frivillig utbildningskurs, så att en person med både större kapacitet och vana att föra befäl ställdes under en person som i förhållande till honom var okunnig. Det är mig också bekant, att sådana missförhållanden ännu fortvara. Frågan blir för varje år så mycket viktigare, som årigen till landstormen överföras reservofficerare, som fått avsked, och även ett antal befälsutbildade studenter om några år komma upp i sådan åldersklass, att de övergå till landstormen. Nu menar jag, att om de frivilliga befälsövningarna skulle skänka företrädesrätt av något slag till befälsställning inom landstormen framför sådan verklig befälsutbildning, så skulle detta anslag vara mer till skada än till nytta.

Om herr statsrådet nu är i tillfälle förklara, att han har sin uppmärksamhet fäst på detta missförhållande och är besluten att rätta det, kommer jag att giva min röst åt reservationen, men till dess så skett, måste jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Malmroth: Herr vice talman! Med anledning av vad den föregående ärade talaren anförde ber jag få nämna, att jag givetvis icke kan här lämna någon redogörelse för, huru mobiliseringsplanerna för landstormen äro uppgjorda. Jag anser det emellertid fullkomligt självklart, att befälsposterna inom densamma böra besättas med hänsyn till de förutsättningar, som vederbörande hava för att kunna fylla sina uppgifter. Vid sådant förhållande är det tydligt, att enligt min mening fullt utbildade och dugliga f. d. underofficerare böra hava befäl framför civila personer, som icke fått någon annan utbildning än den som meddelats under de mycket korta frivilliga landstormsbefälsövningarna.

Herr Stendahl: I anledning av herr Fehrs yttrande vill jag säga, att jag, som varit med om att bilda Stockholms Landstormsbefälsförening, inom densamma deltagit i frivilliga landstormsövningar, och, åtminstone vad beträffar stockholmsförhållandena, har rätt stor erfarenhet om, hur det verkligen går till vid dessa övningar. Jag tror mig kunna påstå, att det bör vara mycket svårt för professor Fehr att påvisa ett enda verkligt fall, där det förekommit, att en duktig underofficer ställts under befäl av en person, som endast fått tillfällig utbildning såsom landstormsbefäl vid någon landstormsbefälskurs. Åtminstone tror jag icke, att det kan påvisas något sådant fall i Stockholm, och på de bataljoner, vilkas mobilisering jag följt, vågar jag svara för, att sådant icke inträffat. Jag vill icke bestrida, att någon enstaka gång något sådant kunnat förekomma, men att det icke varit någon genomgående praxis, vågar jag bestämt påstå. Jag tror, att den ärade talaren kan vara ense med mig därom, att man knappast bör döma en hel rörelse på grund av ett eller annat missgrepp, i syn-

Anslag till
trupperförban-
dens övningar.
(Forts.)

nerhet om det icke varit av svårare art än här ifrågasatts. Naturligtvis vill jag icke säga, att det icke under några förhållanden ägt rum, men jag tror, att det rätta sättet att ändra missgrepp vore, om man i varje fall på vederbörlig ort och ställe påtalade det fel, som begåtts, och sålunda sökte sörja för, att det icke vidare skulle förekomma. Jag tror, att detta är det bästa sättet att komma till ett gott och positivt resultat, när man såsom den ärade talaren på stockholmslänsbänken åsyftar ett sådant.

Jag skulle sedan till vad tidigare sagts, vilja lägga, att när 1914 års mobilisering ägde rum, var det givet, att bland landstormens befälskadrer skulle befinna sig en del personer, som icke kunde anses kompetenta eller mogna att föra befäl. Men just denna provmobilisering gav i alla fall ett rätt och klart begrepp om, var felet låg och vilka inom dåvarande landstormsbefälskadrer vore olämpliga såsom befälhavare, och jag vet också alldeles bestämt, att utsortering efter 1914 års erfarenheter i mycket stor utsträckning ägt rum. Om vi sålunda taga konsekvenserna av vad då förekom och draga lärdom av vad vi då fingo se, framgår, så vitt jag förstår, att praktiska övningar på fältet och i terräng äro av oerhört stor nytta. De visa bristerna i organisationen och de visa lämpligheten eller olämpligheten av de uttagna befälskadrerna, och därför äro just sådana emellanåt förekommande övningar av oerhört stort värde för att komma till ett gott resultat, när det gäller rekryteringen av befälskadrerna inom landstormen.

Med den kännedom, jag har om landstormsrörelsen, sådan den för närvarande är i Stockholm, tror jag att vi här ha en av de livskraftigaste föreningarna i landet. Men om denna rörelse under fredstid icke får någon uppmuntran från myndigheternas sida, om riksdagen säger: därmed vilja vi icke ha något att göra, blir det för denna rörelse mycket svårt att hålla sig i gång. Det behöves i alla fall ett oerhört stort och upppoffrande arbete av individerna för att det i längden skall gå, och jag undrar, om icke ett anslag i detta fall skulle i hög grad komma staten till godo och spara staten en hel del pengar, som den annars måste anslå för de kadrer, som då måste skapas på annat sätt — nota bene, om landstormsorganisationen skall vara något annat än en organisation på papperet.

Jag förstår mycket väl, herr vice talman, att även om jag skulle yrka bifall till den kungl. propositionen, finnes ingen möjlighet, att detta år få anslaget beviljat, men jag skall i alla fall göra det, därför att jag anser det rätt, och samtidigt uttala en vördsam förhoppning, att när denna sak kommer igen nästa år, den då måtte röna ett bättre öde, än som troligen blir fallet vid denna riksdag.

Herr Lindhagen: Jag förstår så väl försvarsministerns utgångspunkt och finner hans anförande sympatiskt. Han är besjälad av, att denna landstorm, som ju skall taga emot den första stöten, blir utrustad på vederbörligt sätt. Jag kan icke på något sätt göra några invändningar mot hans synpunkt i detta fall. Jag begärde emellertid ordet för att för min del betona, att den hypnos, vari regering och riksdag hållit det svenska folket år ut och år in, utan att man det ringaste intresserat sig för vad som kan avkopplas, och detta tillstånd, då man i det oändliga kastar ut penningar i sjön, ej längre kan få fortfara. Jag tycker nu för min del, att det icke vore till någon skada, om landstormen icke övades, i varje händelse icke det följande året. Men detta beror på våra ofantligt olika utgångspunkter. Jag tycker, att det är totalt bortkastade penningar, och därför kommer jag att rösta för det mindre anslaget, ehuru detta är en obetydlighet i förhållande till grundbeloppet 1,775.000 kronor, vilket i sin helhet nu kastas bort till ingen som helst nytta, men till stor skada.

Anledningen till att jag begärde ordet var egentligen den, att här i debatten

flera gånger åberopats den landstormsutryckning, som år 1914 ägde rum, och den erfarenhet, som man har därifrån — herr Stendahl var också inne på den saken — i fråga om nödvändigheten och nyttan av »praktiska övningar i terrängen».

*Anslag till
truppförban-
dens övningar.*
(Forts.)

När världskriget kom, uppbadades landstormen och gick ut. Men det fanns då icke tillräckligt vare sig kläder, skodon eller filter för landstormsmännen, och för anskaffandet av allt detta skickades ut teckningslistor, även här i riksdagen, där de som så önskade kunde teckna bidrag för ändamålet. Jag var den enda här, som tyckte att denna utväg var otillräcklig, och jag väckte en motion om anslag för att få denna brist i landstormens utrustning avhjälpt. Ja, jag ber om ursäkt, men även jag har sålunda uppträtt såsom militärvän och yrkat på anslag till landstormen. Jag fick då t. o. m. tacksägelse från militärvänliga personer i landet.

Så kom Kungl. Maj:ts proposition om anslag till neutralitetsvakten, vilken proposition drevs igenom här i riksdagen under olagliga former och genom överrumpling, innan man hann närmare tänka på saken. Ur detta till neutralitetsvakten beviljade anslag togos därpå de för landstormen behövlige pengarna, och när sedan min motion kom före, hemställdes det angående densamma, att den icke måtte föranleda någon åtgärd. På det sättet kunde en motion av mig även den gången avslås.

Vad angår landstormens praktiska övningar i terräng skall jag be att för kammaren få framlägga det enda praktiska behov, som 1914 tillgodosågs med dessa bortkastade penningar. Såsom vi erinra oss, hade statsminister Hammar-skjöld förordnat, mycket förståndigt och lojalt för övrigt, att andra kammaren skulle upplösas, på det att folket i val skulle få höras över det ifrågasatta nya härordningsförslaget. Så kom världskriget, och ute i landet tappade man i allmänhet för en tid huvudet, närmast på grund av de överordnades föredöme. Folket var det enda, som sökte reagera, och det är ju en förmildrande omständighet. På grund av riksdagsupplösningen skulle det så hållas valmöten, och jag, som då tillhörde det socialdemokratiska partiet, skulle den 9 augusti 1914 jämte riksdagsman Källman hålla fyra valmöten ute i Södertörn, varför vi också begåvo oss ditut. Affischerna för ett möte hade försvunnit på posten; förmodligen tyckte väl någon vederbörande, att några socialdemokratiska valmöten ej borde få hållas. Världskriget hade utbrutit nio dagar förut, och landstorm, kanske även bevärning, hade ryckt ut och låg då där i skogarna och gjorde ingenting, ja, den gjorde av med landets penningar, men den gjorde ingen nytta. På vår väg fram till den första valmötesplatsen möttes vi av en vaktpostkedja, som spärrade vägen och sade sig hava order att föra oss till majoren. Vi nekade. Resultatet blev, att krigsmännen efter enskild överläggning avstodo från att fullgöra befallningen, men de sågo bekymrade ut. Detta var sålunda en »praktisk övning i fältet» för uppådet.

En annan plats anvisades nu av en jordägare och där samlades nu i stället en hel del folk. Herr Källman började då att tala, men just som han för de närvarande hade framhållit, att man borde lojalt hålla ihop och stödja den sittande regeringen, kom en länsman, nervös och med högerpartiets försvarsknapp i rocken, och förklarade, att han hade order från länsstyrelsen att mötet icke fick hållas. Det var på begäran från majoren, som valmötet sålunda måste inställas, ty denne ansåg, att landstormsövningarna skulle kunna förenas genom att socialdemokratiska valmötet pågingo i samma trakt. Folket förstod, att det var dumt, och började ropa och hurra för talarna, och slutet blev att jag måste hjälpa länsmannen att hålla ordning på mötesdeltagarna.

Så begåvo vi oss i väg till nästa valmötesplats, och när vi kommo fram dit, var länsmannen redan där. Då var han emellertid gemytlig och hade tagit bort försvarsknappen. Han meddelade emellertid att förbudet gällde även här.

Anslag till
truppförbandens
övningar.
(Forts.)

Samtidigt kom emellertid en kavalleritrupp i det förfärligaste sporrsträck, som jag någonsin sett, och den höll rakt på de två mötestalarna. Framkommen till mötesplatsen gjorde truppen halt, och befälhavaren, en ung officer, hoppade elegant ur sadeln och frågade efter »Lindhagen», med vilken därefter, såsom truppbefälhavaren sedan inrapporterade, ett »gemytligt samtal» ägde rum. Därpå satt truppen av och bevakade noga våra rörelser. Detta var också en »praktisk övning i fältet», herr försvarsminister. Det var den enda nytta dessa mobiliserade gjorde under världskriget. Herrarna skola således icke tro, att alla dessa bortkastade penningar icke hade någon effekt.

Saken anmäldes av de båda talarna för justitieombudsmannen, och här i riksdagen framställdes av dem en interpellation till statsministern. Denna interpellation besvarade han emellertid icke. Jag tycker i alla fall, att statsminister Hammarskjöld, om icke för annat, så åtminstone av lojalitet för interpellationsinstitutet hade bort livligt beklaga, att hans order om, att riksdagsmannanval skulle försiggå för att utröna folkets mening, missuppfattats på sådant sätt, att den utkommenderade landstormen förhindrade hållande av valmöten.

Justitieombudsmannen ansåg, att det i detta fall hade förfarits uppenbart felaktigt, varför han åtalade landshövdingen och landssekreteraren i Stockholms län. Men Svea hovrätt ansåg, att med hänsyn till världskriget kunde man icke begära, att vederbörande skulle ha handlat på annat sätt än som skett, och ogillade åtalet, och högsta domstolen ogillade detsamma likaledes, och dess beslut var enhälligt. Man ser således, att militärerna ha tillåtelse av våra domstolar att hindra medborgarna i utövandet av deras lovliga rättigheter, såsom att hålla valmöten.

Vad skulle man nu göra i andra kammaren, när justitieombudsmannens berättelse där år 1916 kom före? Justitieombudsmannen hade gjort sin solklara plikt och utgången är ett exempel på, vilka svårigheter möta för justitieombudsmannen, då det gäller att bevaka folkets rättigheter! Det framställdes då av mig i en reservation till lagutskottets betänkande och sedan i andra kammaren det yrkandet, att man skulle lägga justitieombudsmannens berättelse till handlingarna med uttalande av ogillande av, att han icke även åtalat Svea hovrätt och högsta domstolen för olagliga domar. Detta var kanske att begära för mycket av justitieombudsmannen, ehuru enligt min åsikt han rätteligen bort anställa även detta andra åtal. Det fanns dock icke någon annan utväg, om man ville understryka den oerhörda rättskränkning, som militären fått göra med stöd av administrativa myndigheter och domstolar. Man tyckte allmänt i andra kammaren, att det gick för långt och att någonting var på tok, och det hängde på ett hår, att det yrkandet, som jag framställt, hade fått majoritet. För detsamma röstade en mycket stor minoritet, och det var endast några få röster, som skilde minoriteten från majoriteten.

Herr försvarsminister! Jag anhåller, att landstormens övningar i fält och terräng icke måtte taga sig dylika uttryck vidare.

Herr statsrådet **Malmroth**: Jag ber att omedelbart få lämna herr Lindhagen svar. Skulle landstormen komma att bli mobiliserad under den tid jag har äran att vara chef för försvarsdepartementet, så vill jag svara för, att herr Lindhagen inte skall behöva utsättas för några sådana besvärigheter. (Herr *Lindhagen*: Även vad beträffar högsta domstolen?). Nej, det kan jag icke lova, den står icke under mitt befäl.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Om jag också med sympati kan följa försvarsministerns ansträngningar att här rädda det av honom förordade anslaget, måste jag ändå på sakliga grunder komma till ett annat slut än det han och också åt-

skilliga talare med honom komma till. Att vi nu i år skulle omedelbart före den förestående försvarsrevisionen uppföra ett nytt anslag för bestridande av utgifter till detta ändamål, ett år, då man måste på punkt efter punkt gå fram mer hårdhänt än eljest och gång på gång böja sig för nödvändigheten och avstå från önskvärda ändamåls fyllande och endast giva åt de absolut nödvändiga — att i en sådan situation tänka sig möjligheten att få riksdagens bifall till detta nya anslag synes utsiktslöst och icke heller tillräckligt motiverat.

På dessa skäl, herr vice talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Fehr: Herr vice talman! Den ärade talaren på Stockholmsbanken uttalade som sin uppfattning, att rätta sättet att framföra sådana anmärkningar som den jag nyss här gjorde torde vara, att var och en på sin ort hänvänder sig till vederbörande befälhavare. Det förefaller dock, som om den ärade talaren förbisåg, att min fråga gällde icke alls befälsställningen vid de frivilliga landstörmsövningarna utan den hemliga mobiliseringsplan, som avslöjas den dag mobilisering äger rum, men vars innehåll endast höga vederbörande själva dessförinnan veta något om.

Herr statsrådet hade vänligheten att giva klart besked om underofficerares prioritet framför dem, som endast fått frivillig landstörmsbefälsutbildning. Han nämnde ingenting om reservofficerare och icke heller om den kategori, som i framtiden kommer att benämnas »studentutbildade». Med den allmänt hållna avfattning av svaret, som herr statsrådet här givit, ser jag mig för min del förhindrad att rösta för anslaget. Jag anser, att det måste fastslås, att vid mobiliseringsplanens upprättande och dess omändring vid varje särskilt tillfälle endast den regeln får tillämpas, att den för befäl mest lämpade får högre befäl utan hänsyn till någon som helst anciennitet bland dem, som genom tidigare deltagande i frivilliga landstörmsövningar förvärvat viss befälsutbildning.

Herr Kvarnzelius: Jag har endast begärt ordet för att till protokollet få antecknad min ställning till frågan. Jag har nämligen inom statsutskottet i år liksom under föregående år röstat för detta anslag. Jag ansåg det emellertid lönlöst att reservationsvis föra den meningen vidare, detta förnämligast på grund av de skäl, som nu framförts senast av herr C. G. Ekman. Jag resonerar nämligen som så, att när riksdagen vägrat detta anslag under en följd av år, är det icke stor anledning antaga att riksdagen i år skulle komma att bevilja det samma, och därför fann jag ingen anledning att reservationsvis draga fram min mening. Jag vill emellertid meddela, att i fall det kommer att voteras i frågan, kommer jag att lämna min röst för Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre Fleming: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att de valmöten, som föranleddes av riksdagsupplösningen 1914, ägde rum ganska tidigt på året, och då fanns ingen landstörms inkallad. När herr Lindhagen här om de valmöten, som han omnämnde, sade, att de påkallats av riksdagsupplösningen, så håller icke detta streck, ty herr Lindhagen måste åsyfta några valmöten i och för höstvalen, men då var ju riksdagen redan samlad och proposition i härordningsfrågan framlagd. Detta om den saken.

Jag har vid föregående tillfällen påpekat, att när landstörmsrörelsen verkligen är en så demokratisk rörelse, som väl alla måste anse den vara, borde man väl ägna litet större uppmärksamhet åt densamma än vad man nu gör. Jag tror, att det nitiska arbete, som de frivilliga landstörmsföreningarna nedlägga, är värt all uppmuntran, och jag yrkar därför bifall till reservationen.

Herr Hammarskjöld: Herr vice talman! När det gäller försvaret, vill det icke sällan förefalla mig, som om det tillämpades ett alldeles speciellt slags lo-

Anslag till
truppförban-
dens övningar.
(Forts.)

gik. Enligt mitt begrepp borde det exempelvis vid varje inskränkning i de värnpliktigas övningar såsom motvikt fordras förstärkande av kadreerna. Men nu finner jag tvärtom, att minskning i värnpliktsövningarna på många håll anses utgöra skäl för minskning av kadreerna. På motsvarande sätt förhåller det sig också här. Det är till full evidens bestyrkt, att landstombsbefälet för närvarande är kvantitativt otillräckligt och kvalitativt alltför svagt utbildat. Den slutsats, som efter mitt förmenande därav måste dragas, är, att man borde vidtaga åtgärd för att öka de personers antal, som äro kvalificerade att föra landstombsbefäl. Nu synes man dock därav vilja draga en motsatt slutsats och säga: eftersom landstombsbefälet är klen utbildat och fåtaligt, skola vi akta oss för att skaffa ytterligare utbildning eller öka antalet.

Den risk, som professor Fehr till min förvåning lade stor vikt på, nämligen att mera kompetenta landstormsmän skulle kunna ställas under mindre kompetenta, den risken minskas ju ideligen, i den mån antalet för befälsföring uppentbart kompetenta personer ökas. Och dessutom skulle väl, i händelse av största möjliga vrängvishet från ledande militärt håll, ur professor Fehrs synpunkt förhållandena bliva värre, i fall underofficerare eller för detta studenter ställdes under befälhavare, som icke ens hade frivillig landstombsbefälsutbildning.

Nu sägs det, att ett bifall till detta anslag skulle föregripa behandlingen av försvarsfrågan i det hela. Jag är då lycklig nog att kunna konstatera, att, såsom herr statsrådet framhållit, organisationen av landstormen även i denna del icke förskriver sig från 1914, ty då skulle den ju i mångas tanke vara dömd redan på den grunden, utan den är betydligt äldre och går tillbaka, såsom här sades, till 1904. Farhågan för, att man skall föregripa den nya försvarsorganisationen, är i någon mån begriplig under förutsättning, att man är beredd att i en kommande ny försvarsorganisation införa något bättre än dessa frivilliga befälsövningar, om vilka det nu är fråga, så att dessa således i framtiden skulle bliva överflödiga. Men även under den förutsättningen vinner man ju alltid tid genom att få några flera befälskandidater utbildade i förväg. Även ur den synpunkten synes förslaget vara välgrundat.

Herr Lindhagen har här upprepat den ofta anförda historien om de övergrepp, som han anser hava år 1914 förövat mot honom i Södertörn, men som jag emellertid icke kommer särskilt noga ihåg. Vad den historien har för sammanhang med frågan om beredande av bättre utbildning åt landstombsbefälet, är jag för min del ur stånd att begripa under annan förutsättning än den, som kanske är herr Lindhagens, nämligen att hans missöde skulle vara ett skäl att upphäva icke blott all landstorm utan även all militär. Ty de beridna våldsmännen voro väl icke landstormsmän, utan de tillhörde förmodligen stammen.

Av det omtalade övergreppet mot herr Lindhagen, som av honom anmälts till justitieombudsmannen och vilket skedde från den civila förvaltningen, från länsstyrelsen och länsman, skulle man möjligtvis snarare kunna draga den konklusionen, att det föreläge behov av förbättrad utbildning för landsfiskaler och landshövdingar, än man skulle draga en slutsats om obehövligheten av frivilliga landstombsövningar.

Ehuru här skulle vara åtskilligt mer att tillägga, inskränker jag mig, herr vice talman, till att yrka bifall till den av herr Swartz m. fl. anförda reservationen.

Herr Lindhagen: Det sista anförandet av landshövding Hammarskjöld var åtminstone uppriktigt, ty landshövding Hammarskjöld ville nog hava landstombsövningarna på det sättet, som de voro på den tiden. Ministären Hammarskjöld utfärdade då ett cirkulär till landshövdingarna, vilket var en hemlig handling, som det alltid då skulle vara i onödan, och däri anbefalldes landshövdingarna att förfara mycket strängt vid upprätthållandet av ordningen i landet.

Därmed bidrog icke statsministern till landshövdingarnas uppfostran till social etik och till att tillgodose medborgarnas rättigheter. Tvärtom anbefalldes landshövdingarna att förfara så hårt som möjligt mot dem, som man vågade sig på.

*Anslag till
trupperförban-
dens övningar.*
(Forts.)

Vad angår friherre Flemings anmärkning, så vet jag bara, att vi infunno oss till valmöten söndagen den 9 augusti 1914 i Vendelsö, Skogs Ekeby och Sorunda med flera platser. Det står här i lagutskottets utlåtande om justitieombudsmannens förvaltning 1916. Men det är ju möjligt, att jag så långt efteråt missminner mig och att det var ett valmöte med anledning av de ordinarie valen, som skulle äga rum i september. Men även om så vore förhållandet, förändrar icke detta sammanhanget, ty landstormen bland annat var då inkallad sedan några dagar, och myndigheternas förfarande var i alla fall oriktigt. Men så till vida kan det nog vara riktigt, att de ifrågavarande valmötena icke voro en följd av statsminister Hammarskjölds upplösning av riksdagen, utan att det var den ordinarie valrörelsen som då pågick.

Det kvarstår dessutom, att statsminister Hammarskjöld underlät att svara på interpellationen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr C. J. G. Swartz m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr C. J. G. Swartz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 43.

Punkterna 38—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52.

Lades till handlingarna.

Punkterna 53 och 54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56 och 57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkten 59.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68.

Lades till handlingarna.

Punkterna 69—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Lades till handlingarna.

Punkterna 73—102.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 103.

Lades till handlingarna.

Punkten 104.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 105.

Lades till handlingarna.

Punkten 106.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 107.

Lades till handlingarna.

Punkterna 108—123.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 124.

Lades till handlingarna.

Punkterna 125—134.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 135.

Lades till handlingarna.

Punkten 136.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, i vad avser elfte huvudtiteln;

nr 8, i anledning av vissa framställningar rörande pensionsförbättring åt vissa i försvarets tjänst anställda eller förut anställda personer; samt

nr 9, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragingsstaterna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående höjning av manlig folkskollärares pensionsålder.

*Om höjning
av manlig
folkskollärares
pensionsålder.*

I en inom första kammaren av herr *Rooth* väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 40, hade hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till höjning av manlig folkskollärares pensionsålder.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att ifrågavarande motion I: 40 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Rooth: Herr vice talman! Jag har tillåtit mig att återigen underställa frågan om förändrade bestämmelser för pensionering av folkskollärare riksdagens prövning. Min motion vid förra årets riksdag avsåg höjning av manliga folkskollärares pensionsålder till 65 år. Denna gång har jag inskränkt mig till att hemställa om utredning angående höjning av manlig folkskollärares pensionsålder utan angivande av någon viss ålder. Då jag på nytt upptager detta ämne och besvarar riksdagen därmed, stöder jag mig på de uttalanden, som från sakkunnigt håll vid förra årets riksdag avgåvos i ärendet. Sålunda säger styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. m.: »Det kan tänkas, att, såsom löneregleringskommittén antytt, den fastställda övre åldersgränsen av 65 år allt mera visar sig bliva den sedvanliga åldern för avgång från tjänst, och i sådant fall skulle med stöd av en vunnit erfarenhet kunna anses befogat att taga i övervägande pensionsålderns höjande i enlighet med motionärens förslag.» Vidare säger kungl. statskontoret: »De av motionären framhållna synpunkterna synas Statskontoret värda beaktande; och då enligt vad Statskontoret inhämtat, skyldighet att avgå för folkskollärare i Danmark och Norge inträder först vid 70 års ålder, vill det synas, som om 60 år i Sverige vore en onödigt låg pensionsålder. Givetvis kan det ju inträffa, att i vissa fall vederbörande vid denna ålder icke besitter erforderlig kroppslig och andlig vigör, men detta torde dock långt ifrån vara regel; och om blott möjlig-

*Om höjning
av manlig
folkskollärares
pensionsålder.*
(Forts.)

het bereddes att vid 60 års ålder pensionera sådan mindre arbetsduglig lärare, synes det, som om man utan våda kunde framflytta den normala avgångsåldern. Att enligt motionärens förslag sätta den till samma ålder som nu gäller för lärare vid allmänna läroverk, eller 65 år, kan måhända, med avseende å vad Skolöverstyrelsen anfört, vara att gå för långt, men det synes ej vara utslutet, att den normala avgångsåldern kan lämpligen sättas till 62 eller 63 år, om blott dessutom föreskrives, att folkskollärare, som vid uppnådda 60 års ålder befinnes vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urständsat att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden, skall kunna av vederbörande myndighet förklaras skyldig att från tjänsten avgå.»

Skolöverstyrelsen, som visserligen avstyrkt motionen, har emellertid icke kunnat undgå att uttala följande: »I verkligheten torde ock förhållandena komma att gestalta sig så, att folkskollärares avgång från tjänsten i regeln endast på grund av särskilda skäl kommer att ske tidigare än vid 65 års ålder.»

Men även riksdagen själv har givit mig en viss uppmuntran, i det denna kammare förra året med en så ringa öfvervikt som blott två röster avlog min motion.

Nu har utskottet emellertid även i år avstyrkt motionen. Jag får säga, att utskottet efter min mening har mycket svaga skäl för vidhållande av sin uppfattning från föregående år. Utskottet bestrider, lika litet nu som förra året, att det befunnits lämpligt att i avsevärd utsträckning låta manliga folkskollärare tjänstgöra utöver nu bestämd pensionsålder. Då det synes blivit regel, att så sker, får det väl anses lämpligt, att avgång från tjänsten vid 60 års ålder medgives blott i det fall, att folkskollärare vid uppnådda 60 års ålder befinnes vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urständsat att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden. Att, såsom statskontoret föreslagit, höja pensionsåldern till 62 eller 63 år, kan väl icke under några förhållanden anses vara att gå för långt. Statens befattningshavare i allmänhet äro skyldiga att kvarstå i tjänsten till 65 år och vissa sådana till 67 års ålder. Det förefaller mig för den skull orimligt, att denna stora tjänstemannagrupp på 7,000 å 8.000 lärare fortfarande skall stanna kvar vid en så låg pensionsåldersgräns som 60 år. Som herrarna förstå, är detta en fråga av utomordentligt stor ekonomisk betydelse.

Med vad jag nu har sagt ber jag, herr vice talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Gustafsson, Karl: Ehuru jag icke deltagit i utskottsbehandlingen, ber jag ändå att få säga några ord i den föreliggande frågan.

Den ärade motionären har här ånyo inkommit till riksdagen med anhållan, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t angående folkskollärarnas pensionsålder. Han har nu icke samma yrkande som i fjol, då han önskade en direkt förhöjning av pensionsåldern till 65 år, utan han har i år inskränkt sig till att begära en utredning i frågan. Under sådana förhållanden skulle man kanske inte ha så mycket att invända mot hans motion, men utskottet har dock funnit, att det måtte ligga något i att åldersgränsen för skollärarna och övriga statstjänstemän sedan så lång tid tillbaka hållits så väsentligt olika. Som i utskottsbetänkandet framhålles, bestämdes pensionsåldern för folkskollärare år 1866 till 60 år, men redan tio därefter eller 1876 nedsattes den till 55 år. Då man 1918 ånyo höjde den till 60 år, skedde detta efter en förut verkställd utredning. Under sådana förhållanden och då ingen utredning nu föreläggat, har utskottet icke ansett sig kunna gå med på motionen.

Jag vill påpeka, att man icke utan vidare kan jämföra folkskollärarna med andra tjänstemän med liknande verksamhet. Om man tänker på en läroverkslärare eller lärarna i de högre skolorna öfverhuvud taget, ha dessa endast en

klass att undervisa, och de ha ett mera koncentrerat arbete än en folkskollärare på landet, som skall följa barnen från en lägre ålder hela vägen upp och därför behöver större vigör för att kunna bibringa barnen den kunskap och uppehålla det intresse hos dem, som erfordras. Utskottet har under sådana förhållanden ansett, att vi ännu icke böra taga frågan till behandling, och jag skall, herr vice talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Om höjning
av manlig
folkskollärares
pensionsålder.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 47;
Nej — 39.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om sänkt pensionsålder för förrådsvakt, förrådsförman och förrådsmästare vid statens järnvägar.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § i lagen om fattigvården den 14 juni 1918, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion, nr 198, om skrivelse till Konungen angående avskaffande av eller begränsning i rätten till fria resor och fria varutransporter å statens järnvägar.

*Ang. rätten
till fria resor
m.m. å statens
järnvägar.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 198, hade herr *Nils Anton Nilsson* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snar och allsidig utredning angående avskaffande av eller eventuellt verksam begränsning i rätten till fria resor och fria varutransporter å statens järnvägar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Ang. rätten
till fria resor
m.m. å statens
järnvägar.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *N. A. Nilsson* och *P. Andersson*, vilka på återopade grunder hemställt, att riksdagens första kammare måtte för sin del besluta skrivelse till Konungen om allsidig utredning om ytterligare inskränkning i rätten till fria resor och fria varutransporter å statens järnvägar.

Herr Nilsson, Nils Anton: Herr vice talman! Som motionär och även som reservant ber jag att med några ord få motivera motionen och reservationen.

Fribiljettsystemets ställning i statens järnvägars förvaltning är i det avseendet ganska egendomlig, att det inom förvaltningen icke föres någon som helst statistik över de fria resor och fria varutransporter, som förekomma. Man kan således icke få veta, i vilken omfattning dessa fribiljetter och fria frakter utnyttjas. Man kan således inte heller få veta, vilken utgift som statens järnvägars förvaltning genom uppehållandet av detta system tar på sig. Det synes mig vara ganska underligt, att man inte kan få veta vad man i detta avseende skulle vilja veta, nämligen vad det skulle inbringa för statens järnvägar, om man företog vissa inskränkningar på detta område.

Järnvägsstyrelsen, som förra året var i tillfälle att yttra sig före denna frågas avgörande, pekade i sitt yttrande bl. a. på det förhållandet, att fribiljettsystemet är av mycket gammalt datum. Vidare har det framhållits, att ett dylikt system användes i snart sagt alla jordens övriga länder, och man har även påpekat, att det förekommer fribiljettsystem även vid landets enskilda järnvägar. Det förhållandet, att detta system är gammalt, anser jag likväl icke innebära någon nödvändighet för att detta system alltjämt upprätthålles. När det infördes i statens järnvägars avlöningssystem, innebar det en verklig löneförmån, därför att lönerna då inte voro lika med lönerna för motsvarande befattningshavare vid övriga verk.

Vidare har det av järnvägsstyrelsen anförts som skäl, att dessa förmåner, då 1919 en löneroglering genomfördes för statens verk, icke borttogos, och därmed vill tydligen styrelsen göra gällande, att dessa förmåner alltså vunnit statsmakternas gillande. Det är denna senare punkt, som för mig varit avgörande, då jag detta år inkommit med en motion till riksdagen. Jag anser det nämligen i högsta grad orättvist, att en viss kår bland statens tjänstemän skall ha denna i och för sig mycket värdefulla förmån, under det andra statstjänstemän äro i fullständig avsaknad av någon liknande förmån. Man kan visserligen säga, att telegrafverkets personal i viss mån har en särskild förmån däri genom, att den har nedsatt abonnemangsavgift på sina s. k. tjänstetelefoner, men det förekommer där inga fria samtal. Enligt vad som sagts mig har denna nedsättning endast tillkommit därför, att tjänstemännen ansetts böra ha telefon, för att man från verket skall kunna anträffa dem medelst telefon.

Det orättvisa i nu ifrågavarande löneförmåns bibehållande träder kanske ännu mera bjärt i dagen, om man tänker på att det finns en massa statstjänstemän, som icke endast sakna varje dylik förmån utan till och med själva få betala sina resor till tjänsteorten. Sådana utgifter kunna för vissa statstjänstemän gå löst på ett par hundra kronor eller mera om året eller just den summa, vartill man anser, att ifrågavarande fördel för statens järnvägars tjänstemän i medeltal kan värderas.

Vidare är det ju så, att en hel del tjänstemän vid statens icke affärsdrivande verk, t. ex. de centrala ämbetsverken, universiteten, högskolorna, muséer och andra vetenskapliga institutioner, själva få bekosta sina resor, även om de företaga resor för studie- eller forskningsändamål eller för insamlande av vetenskapligt material, för såvitt de icke resa i offentligt uppdrag.

Jag förstår givetvis väl, att man trampar statens järnvägars tjänstemän ganska hårt på tårna, då man vill röra vid denna deras förmån, och man har redan märkt, att de små obetydliga inskränkningar, som ha vidtagits eller

ifrågasatts, ha upptagits högst onådigt av dessa tjänstemannagrupper. Det har ju som bekant ifrågasatts, att dessa tjänstemän skulle få lov att hädanefter betala snälltågsavgift, om de vilja färdas med snälltåg på sina fribiljetter, och detta har uppväckt en storm av förbittring inom ifrågavarande tjänstemannagrupper. Man har bland annat hotat med, att detta skulle komma att leda därhän, att de resande på dylika fribiljetter icke lika beredvilligt som hittills skulle lämna plats för betalande resande å tågen. Det är — åtminstone anser jag det — icke tilltalande, att tjänstemännen på detta sätt hota, då de anse, att en, som de givetvis finna ganska berättigad förmån på något vis trädess för nära. På flera andra områden har också statens järnvägars personal uttryckt sitt tydliga missnöje med att det skall göras inskränkningar härvidlag. Betecknande äro de hotfulla ordalag, i vilka detta missnöje tagit sig uttryck i deras tidning, Svensk trafiktidning, som jag nyss citerade.

Ang. rätten till fria resor m.m. å statens järnvägar.
(Forts.)

Såväl förra riksdagen som nu har utskottet tagit med alltför len hand på detta spörsmål. I förra årets utskottsutlåtande hette det t. ex. om årskorten, att »utskottet under frågans behandling bibragts den uppfattningen, att nödig begränsning vid deras utdelande icke alltid iakttagits». Det är ju ett mycket mjukt och tänjbart uttalande, då man endast säger, att det *icke alltid* har iakttagits nödig begränsning. Och då utdelades under år 1922 1,117 årskort. varav 933 till första klass. Trots detta nöjde utskottsmajoriteten sig med ett så mjukt uttalande om årskorten, som att det icke alltid iakttagits nödig begränsning.

Man kan om utskottsmajoritetens ställning i denna fråga med ganska stort fog säga, att utskottet snällt och beskedligt följer med vad som sker på detta område men icke gör någonting vidare. Förra året hade det ifrågasatts några obetydliga inskränkningar, och då menade utskottet, att när det sålunda visat sig, att vi voro på glid och att en förändring börjat komma till stånd så småningom, borde vi vara nöjda med dessa inskränkningar — ja, ordalagen voro inte precis sådana, men meningen var denna. I år har detta inskränkingsförfarande fortsatts i viss omfattning och möjligen i något ökad takt. Nu säger utskottet, att det är bra, som det är — nu går det lugnt och stilla framåt, och därmed böra vi vara nöjda.

Jag har för min del, herr vice talman, måst anteckna en reservation mot denna passivitet från utskottsmajoritetens sida.

Jag kan inskränka mig till vad jag nu anfört och ber, herr vice talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet avgivna reservationen.

Herr Almkvist: Herr vice talman, mina herrar! Riksdagen hade senast i fjol tillfälle att taga ståndpunkt till frågan om fribiljetterna vid statens järnvägar. Först och främst hade statsrevisorerna i sin berättelse över 1922 års arbete lämnat en ingående kritik av fribiljettssystemet och gjort framställning om vidtagande av åtgärder för inskränkningar däri. Statsutskottet, som hade att yttra sig över statsrevisorernas berättelse, förbigick detta revisorernas yttrande utan att nämna ett ord.

Sedan hade herr Johansson i Fredrikslund i denna kammare i en motion hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t angående avskaffande av fribiljetterna och de fria varutransporterna vid statens järnvägar. Detta ärende remitterades till andra tillfälliga utskottet, som i avgivet utlåtande fäste uppmärksamheten på de omständigheter, under vilka fribiljettssystemet utvecklats i vårt land, konstaterade, att det hade fått en omfattning, som icke kunde anses vara förenlig med de i och för sig försvarliga principer, som hade anförts för dess tillkomst och utveckling, men att Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen redan förut hade sin uppmärksamhet fäst på att systemet borde inskränkas. Då utskottet behandlade motionen, hade redan åtskilliga inskränkningar vidtagits, och järnvägs-

*Ang. rätten
till fria resor
m.m. å statens
järnvägar.
(Forts.)*

styrelsen meddelade, att den hade under omprövning ytterligare inskränkningar, dels sådana, som voro avsedda att företagas på järnvägsstyrelsens eget initiativ, och dels sådana, som föranleddes av Kungl. Maj:ts skrivelse om inskränkningar av den 28 januari 1921. Då utskottet undersökte, vilka inskränkningar som voro ifrågasatta, fann utskottet, att ingenting nämndes om årskorten, ehuru sådana förekommo i en utsträckning, som icke kunde motiveras av rent sakliga förhållanden. Därför hemställde utskottet, som i övrigt hänvisade till den pågående utredningen, att riksdagen måtte uttala sig för en inskränkning i antalet årskort. Första kammaren biföll denna utskottets framställning utan debatt, och andra kammaren beslöt efter tillstyrkan av sitt vederbörande tillfälliga utskott en skrivelse till Kungl. Maj:t i samma syfte. Riksdagen beslöt alltså att skriva till Konungen om åtgärder för inskränkningar i antalet årskort vid statens järnvägar. En sådan skrivelse avläts också, och sedan dess har den av järnvägsstyrelsen i föl omtalade utredningen avancerat så till vida, att järnvägsstyrelsen till Kungl. Maj:t ingivit en utredning, som innehåller riktlinjer för de inskränkningar i fribiljetssystemet på olika områden, som järnvägsstyrelsen för sin del anser kunna vidtagas. Som kammarens herrar ledamöter väl veta, kan järnvägsstyrelsen själv besluta i vissa frågor angående fribiljetterna, under det att Kungl. Maj:ts beslut däremot är erforderligt i fråga om andra grupper. Järnvägsstyrelsen har i sin utredning, enligt vad utskottet inhämtat, hänvisat till att inskränkningar kunna ske i viss mån beträffande årskorten, att antalet hushållsbiljetter i väsentlig mån kunna inskränkas, att den förmån av fritt tillträde till snälltåg, som innehavet av fribiljetter medför, kan upphöra, att den fria resgodsvikten, som hittills har varit större än för betalande resande, kan nedsättas till den för sådana resande vanliga vikten eller 25 kilogram. Kungl. Maj:ts beslut med anledning av järnvägsstyrelsens utredning är ännu icke känt, men det förljudes, att Kungl. Maj:t icke endast kommer att godkänna de åtgärder, på vilka järnvägsstyrelsen hänvisat, utan även kommer att särskilt fästa avseende vid innehållet i den riksdagsskrivelse, som i föl avläts.

Då således under de senaste årens lopp högst betydande inskränkningar äro vidtagna, då sådana förestå och då riksdagens i föl uttalade önskemål blivt beaktade, har det förefallit utskottet, som om anledning skulle saknas att nu ånyo vända sig till Kungl. Maj:t med en skrivelse i samma syfte.

På grund av det anförda får jag, herr vice talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades dessa, nr 54, 59—63, 66 och 68 till statsutskottet, nr 56 och 70 till bevillningsutskottet, nr 57 och 58 till jordbruksutskottet, nr 64 och 65 till bankoutskottet samt nr 67 och 69 till behandling av lagutskott.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om minskning av riksdagsmännens arvoden;

nr 5, i anledning av väckta motioner om sänkning av åldersgränsen för dels rätt att deltaga i val till riksdagens andra kammare dels ock kommunal rösträtt;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 71 § i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen m. m. jämte fyra i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändring eller upphävande av 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen; och

nr 8, i anledning av väckt motion om indragning av kommunikationsdepartementet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 16, i anledning av väckt motion om anslag för iordningställande av tilläggsplatser för fiskebåtar vid Torsö fiskeläge i Blekinge; och

nr 17, i anledning av väckt motion om viss uppdelning av rederilånefondens lånemedel;

bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckta motioner om ändringar i gällande bestämmelser om kooperativa föreningars beskattning;

bankoutskottets utlåtande nr 13, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 12 § strafflagen; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om anslag för undersökning av verkningarna av det i Amerikas Förenta Stater gällande förbudet mot tillverkning, införsel och försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,47 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 4 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Lübeck* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 55, angående sättet för amortering och förräntning av statslån till Hultsfred—Västervik—Åtvidaberg—Bersbo järnvägsaktiebolag.

Justerades protokollen för den 27 och den 29 nästlidna februari.

Anmäldes och bordlades

jordbruksutskottets utlåtanen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från återbetalning av utanordnad del av beviljat statsbidrag till utdikningsföretag inom kronobygget Bredträsk eller Pettersudde nr 1 i Norrbottens län;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 35, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att tillstånd till vadhållning med s. k. totalisator vid hästtävlingar ej vidare må meddelas; ävensom

särskilda utskottets memorial nr 1, i anledning av remiss från andra kammaren av en utav herr H. S. Kinmanson m. fl. väckt motion.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 23, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar under rubriken: »Lantförsvaret: Vapen och ammunition»;

nr 35, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1924—1925 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för teckning av aktier i Ostkustbanans aktiebolag;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen; samt

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 40, till Konungen i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § i lagen om fattigvården den 14 juni 1918.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 4—8, statsutskottets utlåtanden nr 6, 16 och 17, bevillningsutskottets betänkande nr 12, bankoutskottets utlåtande nr 13, första lagutskottets utlåtanden nr 9 och 10 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 55 blev densamma på begäran bordlagd.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att konstitutionsutskottets utlåtande nr 6 skulle sättas först bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,42 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
